

KOLUMNI

Sirpa Kähkönen

Elementtien yhtymäkohdassa

Läheinen ja rakas ystäväni Anneli kuoli vuoden 2022 syyskuussa.

Surun intensiteettiä ei osaa kuvitella etukäteen. Menetyksen maisemassa on vaikea vaeltaa, se on lähes kokonaan vailla kiinnekohtia ja kartoittamaton.

Ystävän kuoleman jälkeen olen intuitiivisesti käsittänyt jotain maailmasta, jossa karttoja ja satelliitteja ei ole käytetty. Oma isoäitini tuli koillissavolaisesta torpasta Kuopioon nuorena aikuisena. Sitä ennen hän eli metsäisellä, harvaan asutulla alueella, jossa on kuljettu sanallisten neuvojen mukaan ja omien havaintojen perusteella maamerkiltä toiselle.

Mummollani oli hyvä suuntavaisto, sekä metsässä että kaupungissa. Joiltakin ystäviltäni se puuttuu kokonaan. Jostakin syystä spatiaalisen hahmottamisen vaikeus tuntuu olevan naisille tyypillisempää. Vai onko niin, että miehet eivät tunnusta vaivaansa?

Perin suuntavaiston mummolta. Se ei kuitenkaan auta Google Mapsin kanssa. En tiedä miksi en kykene hahmottamaan suuntia sen avulla. Kehollinen tietoni paikan olemuksesta, vesistöjen sijainnista ja korkeuseroista, toimii, jos minulla on paperinen kartta kädessäni, mutta ei kännykän satelliittikartan kanssa.

Edesmennyt ystäväni Anneli rakasti karttoja ja arkeologiaa. Kun vierailin viimeisen kerran hänen luonaan, vain muutamaa päivää ennen hänen kuolemaansa, saimme yllätyslahjan elämältä. Ystäväni sattui olemaan virkeä ja kivuton juuri kun saavuin hoitokotiin. Istuin hänen vuoteensa vieressä tunnin ajan ja kerroin hänelle matkastani Eskilstunaan.

Ystäväni kuunteli silmät loistaen, kun kuvailin matkani kohokohtaa: yli neljä metriä korkea Tidön riimukiveä, joka oli löytynyt Eskilstunan ulkopuolelta kevyen liikenteen väylän rakennustyömaalta. Kivi oli löytöhetkellä maannut ojassa saven peitossa. Rakentajat olivat jättäneet kiven kohtalon pohtimisen seuraavaan työpäivään. Todennäköisesti oli tarkoitus murskata se tien täytteeksi.

Öinen sade oli huuhdellut kiveä sen verran, että kun työmatkapyöräilijä Erik Björklid saapui seuraavana aamuna paikalle, hän sanoi heti tienrakentajille, että kivessä on riimukirjoitusta eikä sille saa tehdä mitään, ennen kuin se on tutkittu perusteellisesti. Hän myös lähetti kuvan kivistä paikallislehden toimitukseen, josta saapui reportteri pikaisesti paikalle.

Ja kohta oli kiven luona myös tutkijoita, jotka kiihtyneinä totesivat, että löytö oli sensaatio: 1000-luvulla pystytetty riimukivi. Se oli edellisen kerran nähty vuonna 1686, jolloin sen oli piirtänyt ja kuvaillut arkeologi Johan Peringskiöld. Sitten kivi oli joutunut kadoksiin – löytyäkseen vuonna 2018, 332 vuotta myöhemmin, ojasta.

Näytin riimukiven korkea, liekkimäistä hahmoa ystävälleni kännykältä, ja hänen silmänsä loistivat sitä katsellessa luultavasti yhtä kirkkaina kuin löytöä ihastelleilla ammattiarkeologeilla. Vaikka

ystäväni ei työkseen tutkinut muinaismuistoja, hänen harrastuneisuutensa menneisyyttä ja sen aineellisia ilmenemismuotoja kohtaan oli lämmintä. Hän oli sanan aidossa mielessä arkeologian amatööri, rakastaja.

Oli opettavaista saada nähdä, miten onni uusista ajattelemisen aiheista syttyy vielä kuoleman läheisyydessäkin. Pian tuon käynnin jälkeen ystäväni vaelsi sisään portista, josta itsekin jonain päivänä kuljen.

Tidön kiven teksti kuuluu nykyruotsiksi näin: ”Ingulf och Visäte reste denna sten efter Bugge och Sigsten. Gud hjälpe deras själ.” (Ingulf ja Visäte pysyttivät tämän kiven Buggen ja Sigstenin muistolle. Jumala heidän sielujaan auttakoon.) Nykytutkijat arvelevat, että Tidön kivi on ollut maamerkinä vanhassa tieverkossa, joka osittain on noudatellut samoja uria kuin nykyinenkin. 1000-luvun vedenkorkeuksia rekonstruoitaessa on myös voitu todeta, että kiven pohjoispuolella on ollut vesialue, ja kivi on kenties ollut kahlaamon merkki.

Riimukivet ja kallioihin tehdyt riimukirjoitukset ovat liittyneet myös siltoihin, joita varakkaat henkilöt ovat rakentaneet. Eskilstunan lähistöllä, kalliossa Ramsundin luona on kuvin koristeltu riimukaiverrus, joka liittyy Holmgerin lesken Sigridin rakennuttamaan siltaan. Ylipäätään riimukiviä ja riimukallioita löytyy usein paikoista, joissa vesi ja maa kohtaavat. Mutta niitä voi olla myös veräjän merkinä tai keskellä metsää, missä niiden arvellaan toimineen suunnistuspisteinä.

Haluaisin tietää, millaista on ollut vaeltaa entisyyden äärettömissä metsissä, kulkea kohisevien kahlaamojen yli ja levähtää riimukiven juurella, nauttia pala leipää ja tavata kiven pinnasta kertomuksia menneistä ihmisistä ja siunauksen toivomuksia. Ehkä ihmisillä tuolloin oli samanlainen suuntavaisto kuin eläimillä, jotka voivat valtaviin etäisyyksien päästä vaeltaa takaisin synnyinsijoilleen.

Vaikka me ihmiset olemme nykyisin kartoittaneet maanpiirin ja jokainen askelemme voidaan mitata taivaita kiertävistä satelliiteista, emme tiedä, missä ovat kadonneet, suuret kivet. Emmekä tunne jokaisen kirjoituksen tarkoitusta. Emmekä käsitä, mihin menevät ne, jotka kuolevat.

Minä olen pystyttänyt aineettoman riimukiven kohisevan joen töyräälle. Siinä lukee: ”Annelille, palavalle sielulle. Olkoon hänen vaelluksensa ikuisuuden metsässä siunattu.”